

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне вышэйшых навучальных устаноў
Рэспублікі Беларусь па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ А.І.Жук

" _____ " _____ 2009 г.

Рэгістрацыйны № ТД-___/тып.

РЭСТАЎРАЦЫЯ І КАНСЕРВАЦЫЯ
ТВОРАЎ ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОГА МАСТАЦТВА

Тыпавая вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў
1 — 15 02 01 «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва»
спецыялізацыі 1— 15 02 01-07 «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва»
(рэстаўрацыя твораў)

УЗГОДНЕНА

Начальнік упраўлення навучальных
устаноў і кадраў
Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь

_____ Н.Ю. Шмакава
" _____ " _____ 2009 г.

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання вышэйшых
навучальных устаноў
Рэспублікі Беларусь
па адукацыі ў галіне
культуры і мастацтваў

_____ Б.У. Святлоў
" _____ " _____ 2009 г.

УЗГОДНЕНА

Начальнік упраўлення вышэйшай і
сярэдняй спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ Ю.І. Міксюк
" _____ " _____ 2009 г.

Першы прарэктар
Дзяржаўнай установы адукацыі
“Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай
школы”

_____ І.В. Казакова
" _____ " _____ 2009 г.

Эксперт-нормакантралёр

_____ 2009 г.

Мінск 2009

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А.Г. Міцкевіч, старшы выкладчык кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»;

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В.І. Жук, намеснік дырэктара Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, доктар мастацтвазнаўства;

В.П. Пракапцова, загадчык кафедры беларускай сусветнай мастацкай культуры установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, доктар мастацтвазнаўства, прафесар.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ У ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пракакол №10 ад 28.05.2008 г.);

Прэзідыумам навукова-метадычнага савета установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пракакол №3 ад 25.11. 2008 г.);

Навукова-метадычным саветам народнай творчасці (па напрамках) вучэбна-метадычнага аб’яднання вышэйшых навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў (пракакол № ад 2008 г.).

Адказы за рэдакцыю:

Адказы за выпуск: А.Г. Міцкевіч

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Праграма курса “ Рэстаўрацыя і кансервацыя помнікаў гісторыі і культуры” прызначана для студэнтаў 1-5 курсаў спецыяльнасці "Рэстаўрацыя твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.” Гэта базавая дысцыпліна цыкла прадметаў для падрыхтоўкі спецыялістаў рэстаўрацыйных спецыяльнасцей.

Задачамі курса з’яўляецца вывучэнне студэнтамі асноўных прынцыпаў правядзення рэстаўрацыйных работ, набыццё тэарэтычнай базы і навыкаў практычнай рэстаўрацыі рухомах помнікаў гісторыі і культуры з розных матэрыялаў, знаёмства з прынцыпамі навукова-музейнай рэстаўрацыі, метадамі аналізу інфармацыйных крыніц і ацэнкі навуковых дасягненняў у галіне рэстаўрацыі і кансервацыі.

Актуальнасць дадзенага курса вызначаецца яго роляю ў працэсе падрыхтоўкі рэстаўратараў да работы ў навукова-рэстаўрацыйных аддзелах і майстэрнях музеяў і іншых устаноў Міністэрства культуры РБ. Авалоданне тэарэтычнымі і практычнымі навыкамі ў дадзеным накірунку спрыяе фарміраванню ўсебакова адукаваных спецыялістаў у сферы рэстаўрацыі твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Курс "Рэстаўрацыя і кансервацыя" непасрэдна звязаны з рознымі гістарычнымі дысцыплінамі, а таксама з шэрагам іншых дысцыплін, такіх, як мастацтвазнаўства, фізіка, хімія, біялогія і г.д.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен ведаць:
асноўныя прычыны і віды пашкоджанняў і разбурэнняў рухомах і нерухомах помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны; асноўныя прынцыпы рэстаўрацыі рухомах помнікаў гісторыі і культуры з металаў, сілікатных, цэлюлоза-, бялокутрымліваючых і інш. матэрыялаў; асноўныя метадыкі па ачыстцы, дэзінфекцыі і дэзінсекцыі, умацаванню, расчыстцы і склейцы і ўспаўненні колеру і формы.

У выніку засваення гэтых ведаў студэнт павінен умець:
выкарыстоўваць асноўныя крытэрыі і нормы навукова-музейнай кансервацыі і рэстаўрацыі; вынікі навуковых распрацовак для рэстаўрацыйных мэтаў; практычна выконваць рэстаўрацыю прадметаў ДПМ з розных тыпаў матэрыялаў.

Асноўныя формы навучання па дысцыпліне: лекцыі, практычныя заняткі, заданні для самастойнай работы студэнтаў. Замацаванне атрыманых ведаў працягваецца пры праходжанні вучэбнай і вытворчай практыкі ў рэстаўрацыйных майстэрнях музеяў. Праграма дысцыпліны максімальна разлічана на 144 гадзіны, у тым ліку 76 гадзін аўдыторных заняткаў. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 50, практычныя – 26 гадзін. Шырокі спіс літаратуры у сувязі з атсутнасцю ў цяперашні час абагульняючых прац па рэстаўрацыі ДПМ.

ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Назвы тэм	Колькасць гадзін		
	Аўдытор-ных	Лекцый	Лаб. і дробн. зан.
<i>1</i>	2	3	4
Уводзіны. Тэрміны і азначэнні.	2	2	
<i>Тэма 1. Рэстаўрацыйная дакументацыя</i>			
Асноўныя кваліфікацыйныя патрабаванні. Навуковыя дарэстаўрацыйныя даследаванні. Пакет рэстаўрацыйных дакументаў.	6	2	4
<i>Тэма 2. Захаванне музейных прадметаў і музейных калекцый</i>			
Асноўныя фактары пашкоджанняў. Кліматычны, светлавы, біялагічны рэжымы захавання і экспанавання. Рэжым рэстаўрацыйнай майстэрні.	12	2	10
<i>Тэма 3. Задачы кансервацыі і рэстаўрацыі ў захаванні калекцый</i>			
Задачы кансервацыі і рэстаўрацыі. Комплекснае, паасобнае і захаванне ў экстрэмальных умовах. Упакоўка і транспарціроўка	10		10
<i>Тэма 4. Біяпашкоджанні музейных аб'ектаў</i>			
Біяпашкоджанні музейных прадметаў: гісторыя, асноўныя агенты біяпашкоджанняў. Прафіпактычныя і знішчальныя мерапрыемствы	18	2	16
<i>Тэма 5. Правядзенне работ па дэзінфекцыі і дэзінсекцыі</i>			
Крытэрыі падбору біяцыдаў. Спецыяльнае абсталяванне для правядзення дэзінфекцыі. Тэхніка бяспекі правядзення работ.	8	2	6
<i>Тэма 6. Рэстаўрацыя і кансервацыя каменя і гіпса</i>			
Рэстаўрацыя і кансервацыя твораў з прыроднага каменю. Рэстаўрацыя гіпса і штучных матэрыялаў. Рэстаўрацыя паўкаштоўных камянеў.	22	2	20
<i>Тэма 7. Рэстаўрацыя і кансервацыя керамікі</i>			
Прычыны пашкоджанняў, захаванне. Рэстаўрацыя і кансервацыя порыстай і плотнай керамікі. Рэстаўрацыя фарфору і фаянсу.	62	2	60

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>Тэма 8. Рэстаўрацыя і кансервацыя шкла і эмалей</i>			
Прычыны пашкоджанняў, захаванне. Кансервацыя археалагічнага шкла. Асновы рэстаўрацыі і кансервацыі шкла і эмалей.	32	2	30
<i>Тэма 9. Рэстаўрацыя і кансервацыя металаў.</i>			
Металы, віды карозіі металаў, прафілактыка. Даследаванні. Метады ачысткі, стабілізацыі і ўмацавання. Склеяка і ўспаўненне страт.	52	2	50
<i>Тэма 10. Рэстаўрацыя ДПМ з дрэва</i>			
Рэстаўрацыя археалагічнага дрэва. Асновы рэстаўрацыі архітэктурнага дрэва. Рэстаўрацыя сталярна-мэблевых вырабаў і посуду.	52	2	50
<i>Тэма 11. Рэстаўрацыя і кансервацыя косці</i>			
Віды пашкоджанняў і прафілактычныя нормы захавання. Кансервацыя археалагічнай косці. Рэстаўрацыя і кансервацыя вырабаў з косці.	22	2	20
<i>Тэма 12. Рэстаўрацыя і кансервацыя скуры</i>			
Рэстаўрацыя археалагічнай скуры. Рэстаўрацыя сырамятнай і дубленай скуры. Рэстаўрацыя пергаменту, распісной і ціснай скуры.	32	2	30
<i>Тэма 13. Рэстаўрацыя і кансервацыя паперы</i>			
Рэстаўрацыя тэкстыльнай паперы. Рэстаўрацыя драўніннай паперы. Асновы рэстаўрацыі мастацкіх твораў: акварэль, пастэль, графіка і г.д.	52	2	50
<i>Тэма 14. Рэстаўрацыя і кансервацыя тэкстылю</i>			
Рэстаўрацыя археалагічнага тэкстылю. Рэстаўрацыя вырабаў з шоўку, воўны, бавоўны, льну і іншых валокнаў. Этнаграфічны тэкстыль.	52	2	50
<i>Тэма 15. Асновы рэстаўрацыі і кансервацыі жывапісу</i>			
Рэстаўрацыя і кансервацыя алейнага жывапісу. Рэстаўрацыя і кансервацыя тэмпернага жывапісу. Рэстаўрацыя розных відаў ДПМ з роспісамі.	52	2	50
Усяго	486	30	456

ЗМЕСТ КУРСА

Уводзіны

Мэты, задачы вучэбнай дысцыпліны. Асноўныя паняцці. Прадмет вывучэння. Праблемы захавання і рэстаўрацыі помнікаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. “Старэнне” артэфектаў: натуральнае і пад уплывам знешніх фактараў (прыродных і звязаных са зменай экалагічных умоў). Замаруджванне працэсу старэння як асноўная задача рэстаўрацыі і кансервацыі. Асноўная рэстаўрацыйная тэрміналогія. Віды работ на матэрыяльных і духоўных фіксаваных каштоўнасцях: нагляд, рамонт, натурныя даследаванні, кансервацыя, рэстаўрацыя, рэгенерацыя, рэканструкцыя, аднаўленне, прыстасаванне, раскрыццё. Роля прэвентыўнай кансервацыі ў захаванні гісторыка-культурнай спадчыны. Сувязь рэстаўрацыі з іншымі гістарычнымі дысцыплінамі (гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, археалогія, архітэктура, этналогія, нумізматыка і інш.). Структура курса. Характарыстыка галоўных раздзелаў.

Тэма 1. Рэстаўрацыйная дакументацыя.

Правая паслядоўнасць арганізацыі навукова-даследчых, праектных і рэстаўрацыйных работ на помніках гісторыі і культуры (архітэктурных і рухомых (рэчавых)). Сістэма атрымання і выдачы адпаведнай зыходна-дазваляючай дакументацыі, яе структура. Сістэма правядзення фізіка-хімічных, мікробіялагічных і іншых работ у навуковых установах НАН РБ і іншых ведамстваў. Сертыфікаты на правядзенне работ на матэрыяльных каштоўнасцях. Ахоўныя зоны і ахоўныя знакі. Сістэма выдачы музейных прадметаў для рэстаўрацыі. Дэфектны акт. Праграма рэстаўрацыі. Навукова-рэстаўрацыйная рада. Рэстаўрацыйны дзённік. Рэстаўрацыйны пашпарт. Фотафіксацыя.

Тэма 2. Захаванне музейных прадметаў і музейных калекцый

Два накірункі захавання – *юрыдычнае і фізічнае*. Атрыбуцыя (вызначэнне) прадмета, класіфікацыя і сістэматызацыя, інтэрпрэтацыя. Фондавае захаванне і экспазіцыйная дзейнасць. Захаванне музейных прадметаў і музейных калекцый. Агульныя палажэнні. Асобныя патрабаванні да археалагічных аб’ектаў. Фактары, якія выклікаюць пашкоджанні. Працэс “натуральнага старэння”. Віды пашкодванняў (механічныя, біялагічныя, хімічныя і фізічныя). Абсталяванне экспазіцыйных залаў, экспазіцыйны інвентар. Размяшчэнне абсталявання у фондасховішчах і экспазіцыйных залах. Абсталяванне часовых выставак. Праблемы захавання і экспанавання, звязаныя з асвятленнем. Нормы і кантроль інтэнсіўнасці асвятлення. Тэмпературна-вільготнасны рэжым, нормы, абсталяванне для кантролю, для аптымізацыі клімата ў сховішчах і на экспазіцыі. Тэмпературна-вільготнасны

рэжым будынкаў-помнікаў – стан мікраклімата і канструкцый. Нарматыўныя параметры для будынкаў-помнікаў.

Тэма 3. Задачы кансервацыі і рэстаўрацыі ў захаванні

Кансервацыя - тэхнічнае даследаванне, прэзервацыя і кансервацыя артэфакта. Дарэстаўрацыйныя даследаванні перад кансервацыйнай апрацоўкай і рэстаўрацыяй. Метады нешкодзячых даследаванняў. Прэзервацыя ці прэвентыўная кансервацыя. Прафілактычныя агляды фондавых калекцый. Віды дакументацыі. Комплекснае і паасобнае захаванне музейных прадметаў і музейных калекцый з розных матэрыялаў у адным памяшканні. Тэмпературна-вільготнасны і светлавы рэжым. Абсталяванне для светаадчувальных матэрыялаў. Сродкі і абсталяванне для рэгуляцыі тэмпературна-вільготнаснага рэжыму. Упакоўка і транспарціроўка музейных прадметаў. Агульныя палажэнні. Суправаджаючая дакументацыя. Тара для перавозкі. Нарматывы. Захоўванне музейных калекцый і прадметаў у экстрэмальных умовах. Прэвентыўныя меры. Спісы першачарговай эвакуацыі. Функцыі рэстаўратара ў музеі: кантроль за захаванасцю музейных збораў, адбор прадметаў, якія патрабуюць кансервацыі ці рэстаўрацыі, правядзенне гэтых работ. Роля рэстаўратара ў экстрэмальных сітуацыях ці катастрофах.

Тэма 4. Біяпашкоджанні музейных аб'ектаў

Біяпашкоджанні – наяўнасць ці верагоднасць. Эстэтычны і фізіка-хімічны характар пашкоджанняў. Прамыя і ўскосныя пашкоджанні (непасрэднае і апасрэдаванае ўздзеянне на аб'ект). Прафілактычныя (агульныя і спецыфічныя) і знішчальныя мерапрыемствы (фізічныя і хімічныя). Птушкі і грызуны. Біялогія асноўных прадстаўнікоў. Прафілактычныя і знішчальныя мерапрыемствы (будынкi, скансэны, паркi). Насякомыя: молі-кератафагі і скураеды. Дрэваразбуральныя насякомыя, асноўныя прадстаўнікі, біялогія. Насякомыя іншых груп: тараканы, мухі, мурашкі, лускаўніцы, матылі. Асноўныя групы інсектыцыдаў і спосабы выкарыстання. Водарасці, лішайнікі, імхі. Насенныя расліны. Выкарыстанне адыгтыцыдаў і гербіцыдаў у рэстаўрацыйнай практыцы. Мікраарганізмы - агенты біяпашкоджанняў. Цвілевыя грыбы як група найбольш набяспечных агентаў біяпашкоджання. Дрэваразбуральныя грыбы. Белая і бурая гніль. Дамавыя грыбы: біялогія, прычыны і характар пашкоджанняў. Крытэрыі падбору фунгіцыдаў. Агульныя прафілактычныя мерапрыемствы. Спецыфічныя прафілактычныя мерапрыемствы.

Тэма 5. Правядзенне работ па дэзінфекцыі і дэзінсекцыі

Мерапрыемствы па знішчэнню агентаў біяпашкоджанняў: біялагічныя, фізічныя ці хімічныя. Асноўныя прынцыпы падбору біяцыдных

(альгіцыдных, фунгіцыдных, інсектыцыдных) прэпаратаў. Неабходнасць наяўнасці спецыяльных памяшканняў для дэзінфекцыі музейных прадметаў. Ізалятары, дэзкамеры. Абсталяванне для правядзення розных тыпаў дэзінфекцыі (фумігацыі, апрацоўкі парамі фунгіцыдаў ці інсектыцыдаў, апырквання, апрацоўкі растворамі, ін'екцыі). Правілы індывідуальнай бяспекі з рознымі тыпамі біяцыдаў і растваральнікаў. Найбольш вядомыя маркі біяцыдаў для выкарыстання на помніках гісторыка-культурнай спадчыны, іх хімічная аснова, фірмы-прадцэнты. Навуковыя метады тэсціравання актыўнасці і экалагічнай бяспекі біяцыдных сродкаў.

Тэма 6. Рэстаўрацыя і кансервацыя каменя, гіпса

Віды пашкоджанняў экстэр'ернай і археалагічнай скульптуры і твораў ДПМ з каменю. Асаблівасці пашкоджанняў інтэр'ернай скульптуры. Натуральнае старэнне, шляхетная і “дзікая” паціна, уплыў солей. Прафілактычныя прыемы і нарматывы захавання. Кансервацыя, рэстаўрацыя, рэканструкцыя: навукова-музейная і вытворчая. Рэстаўрацыя і кансервацыя твораў з прыроднага каменю. Выдаленне забруджванняў, афарбаваных плямаў, солей. Агульныя правілы ачысткі каменя. Узмацненне выветранага каменя, гідрафабізацыя. Спосабы ўзнаўлення страчанага колеру і тэкстуры каляровага каменю. Гіпс як матэрыял і тэхналогія вырабу гіпсавай пластыкі. Рэстаўрацыя і кансервацыя гіпса і пластыкі з іншых матэрыялаў. Прафілактычныя прыемы і нарматывы захавання і перавозкі твораў з гіпсу. Рэстаўрацыя і кансервацыя паўкаштоўных камянеў (малахіту, лазурыту, бірузы, яшмы) і камянеў арганічнага паходжання (бурштын, каралы, жэмчуг, гагат, перламутр).

Тэма 7. Рэстаўрацыя і кансервацыя керамікі

Кераміка як матэрыял. Фарфор, фаянс, бісквіт, майоліка, тэракота, мастацкая кераміка. Хімічны склад і тэхналогія вытворчасці. Прычыны пашкоджанняў гістарычнай керамікі. Прафілактычныя прыемы, неабходныя для захавання керамічных помнікаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Транспарціроўка. Паковачныя матэрыялы і абсталяванне. Рэстаўрацыя і кансервацыя археалагічнай керамікі. Падводныя знаходкі керамікі. Палявая апрацоўка. Механізм уздзеяння водарастваральных солей на кераміку. Абясольванне керамічных вырабаў. Гідрафабізацыя. Імпрэгнацыя вырабаў з керамікі. Імпрэгнацыя паліў. Сухая і водная ачыстка керамікі. Выдаленне налётаў і напластаванняў са слабаабпаленай керамікі. Чыстка вырабаў з фарфу, каменкі і фаянсаў. Расклейка старых клеявых злучэнняў, агульныя прынцыпы. Выдаленне сцяжак. Склейка: падрыхтоўка прадмета да склейкі, крытэрыі падбору клею, віды кляёў, тэхналогія выкарыстання. Склейка порыстай керамікі. Кляі для фаянсаў. Сучасныя кляі для склейкі фарфору, іх характарыстыкі і тэхналогія выкарыстання. Успаўненні страт керамікі, падбор матэрыялу. Саставы для ўспаўнення невялікіх і значных стратаў.

Успаўненне “чыстае”, “нейтральнае”, “татальнае”. Успаўненні колеру. Успаўненне страт палівы.

Тэма 8. Рэстаўрацыя і кансервацыя шкла і эмалей

Творы ДПМ са шкла. Хімічны склад, прычыны пашкоджанняў, прафілактыка і нарматывы захавання (тэмпературна-вільготнасны, светлавы рэжымы). Асновы рэстаўрацыі і кансервацыі шкла: сухая водная і хімічная ачыстка шкла, мыючыя і паліруючыя саставы; выдаленне ірызуючага слоя; склейка; успаўненні драпін, дробных і буйных страт на шкляных вырабах; матэрыялы для вырабу негатываў і адлівак; ахоўныя пакрыцці. Спецыфіка кансервацыі і захавання археалагічнага шкла. Эмалі: прычыны разбурэння, прафілактыка і нарматывы захавання (тэмпературна-вільготнасны і светлавы рэжымы). Сродкі для расчысткі эмалі і матэрыяла падложкі. Сродкі для рэстаўрацыі і кансервацыі падложкі. Саставы для ўспаўнення страт эмалевага слоя. Кансервацыйныя пактыцці.

Тэма 9. Рэстаўрацыя і кансервацыя металаў.

Металы ў дэкаратыўна-прыкладным мастацтве. Віды карозіі металаў і выклікаючыя яе фактары. Прафілактычныя нормы музейнага захавання металаў (тэмпературна-вільготнасны, светлавы і інш. рэжымы). Даследаванні прадметаў з металаў: візуальнае, хімічныя, фізічныя, фізіка-хімічныя, фізіка-аптычныя і інш. метады аналізу і даследаванняў. Метады ачысткі (выдаленне забруджанняў, механічная, электралітычная, электрахімічная, хімічная ачыстка) каляровых і чорных металаў. Стабілізацыя і ўмацаванне каляровых і чорных металаў. Ахова металаў (медзі і сплываў, чорных металаў) ад карозіі, ахова волава, свінцу, срэбра і нізкапробнага золата ад патускнення. Матэрыялы для склейкі і ўспаўнення страт музейнага метала.

Тэма 10. Рэстаўрацыя і кансервацыя дрэва

Дрэва як матэрыял твораў ДПМ. Фактары пашкоджанняў (фізічныя, хімічныя, механічныя, біялагічныя, антрапагенныя) і ўмовы захавання. Прафілактычныя нормы і прыемы музейнага захавання (тэмпературна-вільготнасны і светлавы рэжымы для паасобнага і комплекснага захавання). Кансервацыя археалагічнага “сухога” і “мокрага” дрэва, спецыфіка музейнага захавання. Асновы рэстаўрацыі дрэва ў скульптуры, мэблі і музейных прадметах. Спосабы ачысткі дрэва. Выдаленне палітуры, лакавых пленак. Адбельванне і абкурванне драўніны. Імпрэгнацыя аслабленай драўніны. Склейка, выдаленне растрэскванняў, віды шпаклевак. Выдаленне дэфармацый, умяцін. Рэстаўрацыя шпону, маркетрыі, інтарзіі. Кансервацыя мэблявых пакрыццяў, выдаленне драпін, плям. Бейцаванне і таніроўка рэстаўрацыйнай драўніны.

Тэма 11. Рэстаўрацыя і кансервацыя косці.

Творы ДПМ з косці. Віды косці. Пашкодванні археалагічнай косці і касцяных твораў ДПМ, прычыны і фактары пашкоджанняў. Прафілактычныя нормы захавання (тэмпературна-вільготнасны і светлавы рэжымы). Кансервацыя археалагічнай косці. Асушаючыя сродкі для рэстаўрацыі косці. Спецыфіка рэстаўрацыі і кансервацыі косці. Віды ачысткі ад паверхневых забруджанняў. Сродкі для адбелвання косці. Умацаванне аслабленай структуры. Адгезівы. Матэрыялы і тэхніка склейкі. Успаўненне страт косці. Таніроўка ўспаўненняў. Ахоўныя саставы для кансервацыі косці.

Тэма 12. Рэстаўрацыя і кансервацыя скуры

Скура сырамятная, дубленая, пергамент. Археалагічная скура. Фактары пашкоджання скуры: утрыманне тлушчу, вільготнасць, уплыў сонечнай інсаляцыі і штучнага асвятлення, хімічныя фактары, біялагічныя шоднікі, натуральнае старэнне “мокрая” археалагічная скура. Прафілактыка захавання, нарматывы, правядзенне дэзінфекцыі і дэзінсекцыі. Дарэстаўрацыйныя фізіка-хімічныя даследаванні скуры: вызначэнне вільготнасці, кіслотнасці, наяўнасці солей, вольнага тлушчу. Раскисленне скуры. Сухая і вільготная чыстка скуры. Выдаленне плям на скуры. Кансервацыя і імпрэгнацыя скуры. Рэстаўрацыйнае дубленне, размякчэнне і тлушчаванне. Склейка разрываў, успаўненне страт. Рэтушы успаўненых фрагментаў. Ахоўныя пакрышці. Абязводжанне, імпрэгнацыя і кансервацыя “мокрай” археалагічнай скуры. Рэстаўрацыя сырамятнай і дубленай скуры. Рэстаўрацыя замшы, распісной і цісненай скуры. Рэстаўрацыя рукапісаў, жывапісу на пергаменце, пераплётаў.

Тэма 13. Рэстаўрацыя і кансервацыя паперы

Кароткая гісторыя паперы, асноўныя тэхналогіі вытворчасці. Фарбуючыя рэчывы для твораў на паперы. Прычыны разбурэння і пашкоджання паперы. Прафілактычныя нормы музейнага захавання (светлавы, тэмпературна-вільготнасны рэжымы). Біялагічныя пашкоджанні, спосабы дэзінфекцыі і дэзінсекцыі паперы. Дарэстаўрацыйныя даследаванні матэрыялаў і стану захаванасці. Рэстаўрацыя твораў на тэкстыльнай паперы. Рэстаўрацыя твораў на драўніннай паперы. Раскисленне, адбелка, стабілізацыя паперы. Выдаленне забруджанняў і жаўцізны прамыўкай. Выдаленне плям: тлушчавых, цвілі, іржы, ад насякомых. Спосабы ўспаўнення страт паперы даліўкай, падклейкай. Успаўненні страт выяў з дапамогай рэтушы: матэрыялы і тэхналогія. Памяшканне, абсталяванне, інструменты, матэрыялы. Асновы рэстаўрацыі твораў, выкананых у тэхніцы графікі, акварэлі, пастэлі, японскіх ксілаграфій, кітайскіх лубкоў і г.д..

Тэма 14. Рэстаўрацыя і кансервацыя тэкстылю

Тканіны. Класіфікацыя тканін. Дэкаратыўнае афармленне тканін і пражы. Прычыны пашкоджання тканін і ўмовы захавання. Сутнасць прафілактычных прыёмаў аховы тканін. Даследаванне прыроды натуральных, штучных і сінтэтычных валокнаў. Кансервацыя археалагічнага тэкстылю. Сублімацыйная сушка мокрых тканін. Рэстаўрацыя і кансервацыя вырабаў з шоўку, воўны, бавоўны, льну і іншых валокнаў. Этнаграфічны тэкстыль. Чыстка тканін: механічная (абяспыльванне); сухая, вільготная. Выдаленне плям рознай прыроды. Выбельванне тканін акісленнем. Чыстка металічных валокнаў. Тэхніка мыцця. Паласканне. Сушка. Павышэнне эластычнасці валокнаў. Імпрэгнацыя (умацаванне) тканін. Умацаванне фарбавальнікаў. Фарбаванне натуральных валокнаў. Успаўненне страт этнаграфічнай вышыўкі, карункаў. Тэхніка ўспаўнення страт сукна: штукаўкай, падклейкай, даліўкай. Тэхніка ўспаўнення страт тканіны цыроўкай, падклейкай устык. Тэхніка ўспаўнення страт і ўмацавання тканіны дубліраваннем іголкай. Тэхніка ўспаўнення страт і ўмацавання тканіны клеявым дубліраваннем: па Семяновічу, сінтэтычнымі вяжучымі. Дубліраванне на цвёрдую аснову, паміж двух пласцін, ламінаванне.

Тэма 15. Асновы рэстаўрацыі і кансервацыі жывапісу

Жывапіс станковы і тэмперны. Прычыны пашкоджання і ўмовы захавання. Нарматывы музейнага захавання. Даследаванні стану захаванасці карцін: простыя і складаныя даследаванні. Рэстаўрацыйная майстэрня, абсталяванне, лабараторыя, фоталабараторыя. Прафілактычная апрацоўка: выдаленне пылавога забруджання, дэфектаў падрамніка, правісання. Падрамнікі рэстаўрацыйныя і стацыянарныя. Прафілактычная заклеяка і яе выдаленне, выдаленне папяровых наклеек. Метады фунгіцыднай і інсектыцыднай апрацоўкі. Віды пашкоджанняў розных тыпаў асновы. Пашкоджанні грунта і фарбавага слоя. Пашкоджанні лаку. Пакроўныя лакі станковага жывапісу, іх выдаленне, патанчэнне, выраўніванне. Рэгенерацыя лакавага пакрыцця. Рэстаўрацыйныя грунты. Выдаленне паверхневых забруджанняў. Выдаленне запісаў. Метады падвядзення кромак. Выдаленне дэфармацый палатна без прарываў і каля прарываў. Метады выдалення прарываў. Умацаванне фарбавага слоя, асноўныя прынцыпы. Перавод жывапісу на новую аснову. Дубліраванне карцін на асятровым клеі. Воска-смяляное дубліраванне на палатно. Узнаўленне страт жывапісу метадам таніравання. Ахоўнае лакавае пакрыццё. Асаблівасці рэстаўрацыі карцін на дошках. Асаблівасці рэстаўрацыі жывапісу на кардоне, паперы і фанеры. Асаблівасці рэстаўрацыі жывапісу на метале і на шкле. Рэстаўрацыя розных відаў ДПМ з роспісамі.

Літаратура

Асноўная

1. Антонян А. С.. Реставрация скульптуры из камня // А. С. Антонян. - Москва, 2006. – с. 23-67.
2. Бідзіля В.О. Біоциды в реставраційній практиці (науково-інформаційне видання) Випуск 1. // В.О. Бідзіля– Національний науково-дослідний реставраційний центр України. – К. 2003. – 64 с.
3. Большакова. Т.Ф. Современные требования к параметрам микроклимата исторических музейных зданий Роль стандартов и привил // Т.Ф. Большакова. - Киев, 2005. – с.5-11.
4. Высоцкая А.А. Основы реставрации памятников архитектуры, монументальной и станковой живописи // А.А.Высоцкая, В.В.Калнин, М.М.Цейтлина..— Мн.:Дизайнпро, 2000. – с. 41-87.
5. Закон Рэспублікі Беларусь ад 12 снежня 2005 года “Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь” (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2005г., № 197, 2/1167).
6. Зернова А.В. Режим хранения музейных предметов. Актуальные проблемы фондовой работы музеев. // Зернова А.В. - М., 1978. – с. 4-17.
7. “Інструкцыя аб парадку камплектавання, уліку, навуковай апрацоўкі, захоўвання і выкарыстання Музейнага фонду Рэспублікі Беларусь” № 44 ад 1.11.2007г.
8. Колмакова Е.А. Свет и опасность его воздействия на экспонаты музея. / Е.А. Колмакова. - Санкт-Петербург, 2003. – с. 7-55.
9. Конвенция об охране Всемирного культурного и природного наследия (ЮНЕСКО, 1972) // Каштоўнасці мінуўшчыны-2. - Мн., 1999.- С.130-148.
10. Минжулин А.И. Введение в реставрацию металла./ Учебно-методическое пособие. // А.И.Минжулин. – Киев, 1994. 100 с. 20-78.
11. Мінжуліна Т.В. Досліжэння й реставрацыя музейнага тэкстільнага. // Т.В.Мінжуліна – Кіў: “Рада”, 2005. - 256с. 15-159.
12. Мукин И.М Музейная реставрация мебели // И.М Мукин. - СПб.: Издательство «АРТСТУДИЯ», 2003. – с. 7-72.
13. Никитин М.К. Химия в реставрации.// М.К.Никитин, Е.П. Мельникова – Л.:Химия,1990. - с. 43-84; 110-272.
14. Реставрация металла. Методические рекомендации – М.:ВХНЦР им.И.Э.Грабаря, 1989. – 123 с. 7-109.

15.Реставрация музейной керамики. Методические рекомендации – М.:ВХНЦР им.И.Э.Грабаря, 1999. - с. 5-83.

16.Реставрация произведений графики. Методические рекомендации – М.:ВХНЦР им.И.Э.Грабаря, 1995. – с. 5-103.

17.Технология и исследование произведений станковой и настенной живописи. Учебное пособие. / Под ред. Ю.И.Гренберга. – М.: ГосНИИ реставрации, 2000. –с.21-171.

18.Юренева Т.Ю. Музееведение. Учебник для высшей школы // Т.Ю. Юренева - М.:“Академический проект”, 2006г. - с.320-357.

19.Школа музейных консерваторов: бытовая керамика, этнографичны тэкстыль: навук.-метад. матэрыялы / Укл. А.Б.Сташкевіч; навук. рэд. Л.У.Дамнянкова. – Мн.: БелДПК, 2005. – 76 с.

20.Broggi S. Ceramika, szkło, srebro i inne metale/ [teksty S/Broggi, L.Lenti, G.Morandi; tł. T. Łozińska]. – (Wszystko o Konserwacji) – Warszawa: Arkady, 2001. - s. 15-99.

21.Problemy dyblowania obrazów na płótnie / Red. A.Bojarska, J.Arszyńska. – Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2005. – s. 3-128.

22.Paskual E. Konserwacja malarstwa // E.Paskual, M. Patiño [tł. A. Dziarmaga]. – Warszawa: Arkady, 2004. - s. 9-101

Дадатковая

23.Охрана наследия за рубежом. Опыт прошлого и современные проблемы // Сборник статей. - М., 1995. с. 32-47.

24.Ребрикова Н.Л. Биология в реставрации // Н.Л.Ребрикова –М.:РИО ГосНИИР, 1999. - 184с.

1.Алиференко В.Э. Научно-практическая работа по мониторингу стабилизации условий окружающей среды в Государственном Эрмитаже. // В.Э.Алиференко - Киев.2005.

2.Багласов С.Г. Верхний город Минска: проблемы реконструкций / С.Г. Багласов.// Строительство и архитектура Беларуси. 1982, №2. – с.21-23.

3.Баров З. Теоретические основы консервации и реставрации музейных фондов. / З.Баров // Музеум 1975, № 1,2

4.Бархин Б.Г. Принципы проектирования музейных зданий.// Б.Г.Бархин - М., 1972. – с. 9-18.

5. Биоповреждения памятников искусства и методы борьбы с ними. // Экспресс-информация: Реставрация памятников истории и культуры. – М., 1987. – Вып.8.- с.5-21.
6. Бобров Ю.Г. История реставрации древнерусской живописи. // Ю.Г. Бобров. - Издательство: Художник РСФСР, 1987. – 320 с.
7. Гліннік В.В. Неабходнасць стратэгіі і захавання архітэктурнай спадчыны Беларусі савецкага перыяду. // Праблемы захавання архітэктурнай спадчыны савецкага перыяду. Каштоўнасці мінуўшчыны - 2. Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі. - Мн., 1999.- 7-11.
8. Герасимова Н.Г. О применении ингибиторов атмосферной коррозии для хранения металлических изделий в музее / Н.Г. Герасимова // Сообщения ВЦНИЛКР, 1967, № 19. – с. 21-26.
9. Герасимова Н.Г. Применение силикагеля и ингибиторов коррозии для консервации металла в музее / Н.Г. Герасимова // Сообщения ВЦНИЛКР, прилож. У, 1969. - С. 28-33.
10. ГОСТ 7.50-2002. «Консервация документов. Общие требования»
11. ГОСТ 8.586-2001 «Средства измерений характеристик искусственного и естественного излучения для обеспечения сохранности музейных экспонатов»
12. Душкина Н.О. Понятие подлинности в современной теории и практике реставрации: Научно-информационный сборник / Душкина Н.О. — М., 1996. Вып.3. – с. 8-15.
13. Защита музейных экспонатов от биоразрушителей. // Методические рекомендации: Объединение «Росреставрация». – М., 1990. – с. 3-16
14. Источники по истории реставрации и изучения памятников русской художественной культуры. XX век (по материалам научной конференции 6-10 августа 2003 г.): Сборник статей
15. “Інструкцыя аб парадку камплектавання, уліку, навуковай апрацоўкі, захоўвання і выкарыстання Музейнага фонду Рэспублікі Беларусь” № 19 ад 20 студзеня 1997 г.
16. Инструкция по учету и хранению музейных ценностей, находящихся в государственных музеях СССР. - М., 1984
17. Информационные сборники министерства культуры СССР «Информкультура». Серия «Консервация и реставрация музейных художественных ценностей» (1981 – 1991гг).
25. Калнін В.В. Мірскі замак.// В.В. Калнін - Мн.: Беларусь, 2002. – с.47-69.

26. Кассар М. Конструкция витрин и контроль влажности. / М.Кассар // Музеум. 1985, № 146. – с.16-19.
- 27.Международные нормативные документы по реставрационной этике// консервация и реставрация музейных художественных ценностей. Экспресс-информация. Вып.1.- М.1991. – 40с.
- 28.Международная хартия по консервации и реставрации памятников и достопримечательных мест (Венеция, 1964) // Каштоўнасці мінуўшчыны-2. — Мн.,1999.- С.126-129.
29. Крышкин В.И. Уровни естественного освещения в экспозиционных залах музея и проблемы сохранности произведений живописи. / В.И. Крышкин. - Санкт-Петербург, 2000. – с. 13-45.
30. Крышкин В.И. Проблемы освещенности при экспонировании культурных ценностей / Крышкин В.И. // Экспонирование и сохранность памятников культуры и и истории: Материалы 2-го обучающего семинара. 21-25 октября 1996 г.; Сб. статей. СПб. 1997. (Сохранность культурного наследия: наука и практика; Вып.И) - С. 62- 67.
31. Лакотка С.А. Гісторыя скансэна //Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктурны і побыту. Зб. Навук. Прац. Мн., 2001. – С.50-55.
32. Международная хартия по охране исторических городов (Вашингтон, 1987) // Каштоўнасці мінуўшчыны-2. - Мн., 1999. - С. 149-152.
33. Музееведение. Музеи исторического профиля: учеб. Пособие для вузов. / Под ред. К.Г.Левыкина, В.Хербста. -М., 1988. – с.78-123.
34. Музейное хранение художественных ценностей. Практическое пособие. Москва. 1995.
35. Палажэнне аб Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь, № 730 ад 10 чэрвеня 2006г.
36. Полетаева М.Н. Ингибиторы атмосферной коррозии для защиты металлов при хранении и транспортировке / М.Н.Полетаева, В.П. Персианцева // Сообщения ВЦНИЛКР, прилож. V, 1969. - С. 9-20.
37. Ребрикова Н.Л. Биология в реставрации / Н.Л. Ребрикова. – М.:РИО ГосНИИР, 1999. - 184с.
38. Рекомендации по проектированию искусственного освещения музеев. - М., 1988. – с. 5-18.
39. Сизов Б. Т. Теплофизические аспекты сохранения памятников архитектуры / Б. Т. Сизов // АВОК. 2002. № 1. С. 24–31.

40. Сизов Б. Т. Мониторинг температурно-влажностного режима памятников архитектуры / Б. Т. Сизов // АВОК №2, 2003
41. Средства создания оптимального микроклимата в музейных зданиях и зданиях-памятниках культовой архитектуры. Сборник методических рекомендаций - М., 1987 г. – с. 5-19.
42. Тарасаў С.В. Полацкая Сафія: Помнікі культавага дойлідства на Беларусі/ С.В. Тарасаў // Каштоўнасці мінуўшчыны-3: Матэрыялы навук.-практ.канф. — Мн., 2000.
43. Титович В.И. «Подлинность памятника» и «патина времени» в реставрационной деятельности / В.И. Титович // Материальная база сферы культуры: Науч.-информ.сб.1998.Вып.3.
44. E.C.C.O. Professional Guidelines (II): Code of ethics (Brussels 2003) // Buletyn Informacyjny Konserwatorów dzieł sztuki. Vol.14 №1-2(52-53) 2003.
45. Kodeks etyki konserwatora-restauratora dzieł sztuki // Buletyn Informacyjny Konserwatorów dzieł sztuki. Vol.13 №3-4(50-51) 2002.
46. Lewicki J. Konserwacja zabytków w Warszawie w wieku XX / J. Lewicki // Renowacje i zabytki. №1, 2002. – str.28-49
47. Stec M. Etymologia etyki konserwatora-restauratora dzieł sztuki / M. Stec // Buletyn Informacyjny Konserwatorów dzieł sztuki. Vol.14 №3-4(54-55) 2003.
48. Ślesiński W. Konserwacja zabytków sztuki. Tom 3. Rzemiosło artystyczne./ W.Ślesiński – Arkady 1995- 230s.
49. Па асобных тэмах курса гл.: Реставрация, исследование и хранение музейных художественных ценностей / ГБЛ. Информкультура. - М., 1975 – 1985 і Сообщения ВЦНИЛКР [С 1975г. - "Художественное наследие"] // Сообщения Государственного Эрмитажа: Краткие тезисы докладов Всесоюзного семинара. Л., 1985.
50. Па асобных тэмах курса гл.: Збереження, дослідження, консервація та експертиза музейних ам'яток: Наукові доповіді VI Міжнародної науково-практичної конференції / Київ, 27-30 травня 2008 року/ - К., 2008. Ч.1. – 320с.
51. Па асобных тэмах курса гл.: Збереження, дослідження, консервація та експертиза музейних ам'яток: Наукові доповіді VI Міжнародної науково-практичної конференції / Київ, 27-30 травня 2008 року/ - К., 2008. Ч.2. – 363с.

Вучэбнае выданне

**Рэстаўрацыя і кансервацыя твораў
дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва**

*Вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў
на спецыяльнасці
рэстаўрацыя твораў ДПМ
(1-15 02 01 - 07)*

Рэдактары
Камп'ютэрная вёрстка

Падп. у друк 2005 г. Фармат 60x84 1/16.
Друк афсетны. Папера пісчая. Ум. друк. арк. 0,9.
Ул.-выд. арк. 0,7. Тыраж . Заказ .

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў
220001, Мінск, вул. Рабкораўская, 17.
Ліцэнзія ЛВ №283 ад 22.04.2003 г.

Надрукавана на ратапрынце Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў
220001, Мінск, вул. Рабкораўская, 17.